

'The end is at hand, morgen beter weer'

Zorgen rond hedge funds en derivaten haalden de afgelopen weken regelmatig de krantenpagina's. Reden voor Jules Muis om het accountantsberoep nog eens aan te sporen tot actie. "Wie zei er dat geen grote Nederlandse financiële instelling kan omvallen?"

JULES MUIS*

'The end is at hand' stond met theatrale letters geschreven op een *placard*, decennia lang de straten van Londen rondgedragen door een man met een boodschap. De mededeling had iedere nieuwe dag weer dezelfde blijvende waarde als de dag daarvoor. In deze context vond ik het oppassen geblazen, en tegelijk een kans, om iets te zeggen naar aanleiding van de recente publicitaire ophef rond *hedge funds*, vaak in één hete adem genoemd met de mystiek rond derivaten. En over toezichthouders die opeens hun internationale interdependentie ontdekken. In 'de Accountant' van november 2005 schreef ik met Gosh het artikel Shorthand Survival Kit. Natuurlijk ligt bij iedere nieuwe calamiteit het 'zie je wel' verleidelijk op de tong. We hebben sindsdien een paar stevige incidenten gezien zoals het Amaranth hedge fund, vorige week nog goed voor \$ 9 miljard, bij het schrijven van dit op \$ 3 miljard sterven na dood. Toch ben ik als structureel optimist minder geschikt het einde van de wereld te voorspellen, of een fatale financiële crisis. Dat laat ik liever aan mensen over zoals Paul Volcker, die daar een dik jaar geleden wel de moed en kennelijke redenen voor had. Feit is dat de markten in hun geheel tot nu toe deze schokeffecten kunnen absorberen; dan is de aandacht voor *collateral damage* meestal maar tijdelijk. De vraag blijft of we als beroep nu beter bij de les zijn, en of we toch niet nog meer kunnen of moeten doen. Waren de recente gebeurtenissen een acht op de schaal van Richter? Waren het voor- of naschokken? Het nare is, we weten het eigenlijk niet, want er is geen toezichthouder die zich verantwoordelijk voelt om zich expliciet zeker te stellen voor het geheel, of zelfs maar de delen. Allereerst herhaal ik hier dat het beroep de eigen professionele verantwoordelijkheid en deskundigheidsbeperkingen goed moet

incalculeren. Maar verder concentreer ik me hier op een machtig maar, niet onverwacht, onpopulair macropaardenmiddel waarover ook het beroep collectief haar stem (in eigen en maatschappelijk belang) kan laten horen, maar daartoe totaal geen neiging vertoont.

Ik zou persoonlijk de hoogste prioriteit geven aan het afdwingen van (minimaal een heftig debat over) redelijke zekerheidsverklaringen - het niveau van het financiële systeem als geheel - door het steeds uitdijende koor van nationale, regionale en internationale toezichthouders: de AFM, PCAOB, SEC, Centrale Banken en de Europese Commissie via 'Bazel' tot en met het, ondanks de ambitieuze naamgeving, nogal fragiele mondiale eindstation 'Financial Stability Forum'. Dit zijn allemaal instituties met een zorgplicht voor het

'Hebben we misschien eerst een bijna fatale crisis nodig?

ordelijk functioneren van de financiële markten. Laat deze jaarlijks verklaren dat er geen *systemic issues* zijn die een bedreiging vormen voor het goed functioneren van die financiële markten, en daarmee voor de economie in haar geheel. Dit mede ook ten behoeve van ons beroep, dat lelijk bekeld kan raken in een *systemic failure*, niet alleen door eigen schuld maar ook door exogene factoren. Zo'n perodieke, geïnstitutionaliseerde verklaring zou redelijke zekerheids/resultaatgericht moeten zijn, dus geen escapistische inspannings/best effort-verklaring. Ik verwacht dat daar een weelde aan uiterst waardevolle gemotiveerde oordeelonthoudingen uit zou komen, en enkele sterk gekwalificeerde verzekeringen als uitzondering. Als

beginpunt van onze eigen risico-analyse. Het zou ons allen een beter beeld geven van onze macrorisico's, als input voor de microrisico's van ons beroep. Het debat alleen al zal duidelijk maken dat het fragiele *organizing principle* van de huidige (inter)nationale financiële architectuur - *the inmates are running the asylum* - gewoon te kort schiet om een redelijke zekerheidsvult te maken, en of we dat risico politiek al dan niet aanvaarden. Institutionalisering van zulke *assurance statements* maakt deze de facto, inspanningsplichtige organisaties zichtbaar tot veel waardevoller resultaatgerichte organisaties. Geen populaire maatregel maar het maakt het bestaande risicoprofiel completer. Misschien heeft zo'n stap meer dan een publicitair duwtje in de rug nodig, zoals een bijna-fatale crisis? Zo is het wel altijd gegaan. Een mogelijke stem van het NIVRA in deze materie zal alleen geloofwaardig klinken als de beroepsorganisatie zelf zou willen werken naar een jaarlijkse redelijke zekerheidsverklaring van de zijde van het bestuur 'dat het NIVRA geen *risicofactoren* onderkent in de Nederlandse beroepsuitoefening die een substantieel gevaar betekenen voor het structureel gezond functioneren van het beroep in het kader van haar deelverantwoordelijkheid voor een fundamenteel gezonde werking van de Nederlandse financiële markten, annex de Nederlandse economie'. Misschien opteert het NIVRA-bestuur toch liever voor het rondlopen met een sandwichbord 'The end is at hand', met aan de andere kant 'Morgen beter weer'. Zo'n tweestelling biedt zeker meer ademruimte. Maar of het ook echt dienend is, zal alleen het omvallen van de eerste grote Nederlandse financiële instelling ons vertellen. Wie zei ook al weer dat dat nooit kon gebeuren?

Noot

* Jules Muis werkte als registeraccountant in de internationale praktijk van Ernst & Young, begon als intern accountant bij Philips en was controller van de Wereldbank. Tot april 2004 was hij directeur-generaal van de interne accountantsdienst van de Europese Commissie.

'Geen afschuiven verantwoordelijkheid in de letter of representation'

Wiek Slagter vindt het onacceptabel dat een accountant een cliënt vraagt om in de letter of representation te verklaren dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft. "Dan is de accountantsverklaring niet meer dan de roep van een papegaai."

WIEK SLAGTER*

Ondergetekende heeft als voorzitter van de Stichting Faculty Club Erasmus Universiteit Rotterdam een principiële strijd gevoerd met één van de vier grote accountantskantoren en een daaraan verbonden accountant AA (namen bij de redactie bekend) betreffende de vraag of het toelaatbaar is van het bestuur van een stichting (of vennootschap) te verlangen, dat dit bestuur in een letter of representation tevens verklaart: "De jaarrekening geeft een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen en van het resultaat en bevat alle toelichtingen die nodig zijn voor dit getrouwe beeld en voor de wet- en regelgeving waaraan de stichting is onderworpen."

Ons bestuur heeft zich steeds verzet tegen deze toevoeging omdat een dergelijke verklaring eigenlijk alleen kan worden afgegeven door cliënten die over een interne accountantsdienst beschikken. Niettemin hebben wij over een eerder jaar onder protest alsnog deze verklaring afgelegd, omdat het accountantskantoor ons onder zware druk zette: zonder ondertekening van de letter of representation met de gewraakte zinsnede zou geen accountantsverklaring worden afgegeven. Dit terwijl de

'Cliënten zouden een letter of representation waarin zo'n verklaring voorkomt niet moeten aanvaarden.'

accountantsverklaring voor ons essentieel was, omdat de verkrijging van subsidies daarvan afhankelijk werd gesteld. Bij de laatste jaarrekening is het echter anders gelopen, nadat de Stichting Faculty Club Erasmus Universiteit Rotterdam inmiddels een tuchtklacht had ingediend tegen de betrokken accountant ter zake van het feit dat hij met misbruik van omstandigheden een cliënt dwingt tot het afgeven van een verklaring die juist de essentie vormt van de accountantsverklaring blijkens artikel 2: 393 lid 3 BW: De cliënt moet er voor instaan, dat hij de juiste gegevens aan de accountant ter hand stelt, maar vervolgens moet de accountant verklaren, dat de jaarrekening aan de bij of krachtens de wet vereiste voorschriften voldoet. Indien dat laatste reeds door de cliënt is verklaard, heeft vervolgens de accountantsverklaring geen enkele toegevoegde waar-

de. Op onze vraag aan het accountantskantoor wat dan wel de toegevoegde waarde van de accountantsverklaring is, heeft het kantoor nimmer geantwoord. Geen antwoord, omdat het accountantskantoor op die vraag niet *kon* antwoorden. Het zou er immers op neerkomen, dat de waarde van de accountantsverklaring niets meer is dan de roep van een papegaai. Terecht schrijft hoogleraar Arnold Schilder dan ook in 'de Accountant van juni 2005: "Voorbeelden van hoe het niet moet zijn de immer uitdijende letters of representation die de accountant zijn cliënten laat tekenen." Voorafgaande aan de controle van de laatste jaarrekening heeft het accountantskantoor wederom aan ons bestuur een letter of representation voorgelegd waarin de betwiste verklaring was opgenomen. Het bestuur heeft die passage (en nog een passage over fraude) uit de ondertekende en teruggezonden letter of representation geschrapt. Niettemin heeft het accountantskantoor vervolgens de gevraagde samenstellingsverklaring afgegeven. Daaruit kan, mede in het licht van de tuchtklacht, worden afgeleid dat het accountantskantoor thans (impliciet) erkent dat zo'n verklaring door de cliënt niet in een letter of representation thuishoort. Vanaf de aanvang af is de tuchtklacht slechts uit principiële overwegingen ingediend (omdat aan een cliënt geen ander machtsmiddel ten dienste staat). Ondergetekende heeft aan het accountantskantoor gevraagd of het akkoord gaat met een publicatie volgens een ontwerp van deze bijdrage. Het accountantskantoor heeft die toestemming geweigerd. Daarom heeft het bestuur van de Stichting Faculty Club Erasmus Universiteit Rotterdam toch besloten de tuchtklacht niet in te trekken. Dit stukje dient vooral om ook cliënten van andere accountantskantoren er op opmerkzaam te maken, een letter of representation waarin nog wel zo'n betwiste verklaring voorkomt, niet te aanvaarden.

Noot

* Wiek Slagter is onder meer belast met het onderwijs in ondernemingsrecht en financieringsrecht voor de postdoctorale controllersopleiding van de economische faculteit van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Naschrift NIVRA

Professor Slagter maakt cliënten en accountantskantoren opmerkzaam op een door de Stichting Faculty Club Erasmus Universiteit Rotterdam gewraakte passage in de letter of representation. Aangezien de stichting besloten heeft haar tuchtklacht niet in te trekken en derhalve deze kwestie zich nog onder de tuchtrechter bevindt, vindt het NIVRA het ongepast inhoudelijk op deze zaak in te gaan. Wel merkt zij op dat in de een na de laatste alinea van de publicatie een verwarring ontstaat doordat professor Slagter enerzijds spreekt over de controle van de jaarrekening en anderzijds over het afgeven van een samenstellingsverklaring, hetgeen twee volstrekt verschillende opdrachten betreft.

Het NIVRA volstaat hiervoor met het verwijzen naar de twee voorbeeldteksten aangaande schriftelijke bevestigingen bij jaarrekeningen voor controleopdrachten en voor samenstellingsopdrachten zoals opgenomen op haar website. Zij hecht eraan te benadrukken dat een duidelijk verschil bestaat tussen beide soorten opdrachten en bijbehorende teksten en dat deze teksten niet bedoeld zijn als standaardbrieven. Nadat de tuchtrechter tot een uitspraak is gekomen zal het NIVRA inhoudelijk op de publicatie van professor Slagter ingaan.

Gert Smit
algemeen directeur NIVRA

Uitslaa webstelling

Beperking van de aansprakelijkheid van accountantskantoren heeft een negatief effect op de kwaliteit van de controle.

	RA	Student	Overig	Totaal
Eens	4	6	5	15
Oneens	11	8	2	21

Volgens een recent onderzoek in opdracht van de Europese Commissie gelooft 55 procent van de institutionele beleggers dat de door accountantskantoren bepleite beperking van de aansprakelijkheid de prikkel tot het leveren van de hoogste kwaliteit controle zou verminderen. Van de ondernemingen denkt slechts 27 procent dat. Accountants zelf denken volgens dat onderzoek in overgrote meerderheid dat dit geen effect heeft. Geldt dat ook voor de NIVRA-site-bezoekers? Voor de meeste stemmers wel. Van de RA's verwacht driekwart geen nadelig effect op de controlekwaliteit. De studenten zijn al minder uitgesproken. De categorie 'overig' vormt de echte uitzondering: van die niet-accountants denkt de meerderheid inderdaad dat het verlagen van de

mogelijke financiële afstraffing tot minder goede controles kan leiden. De absolute getallen zijn erg klein, maar het beeld spoort met dat van de EU-studie.

De argumenten van degenen die voor aansprakelijkheidsbeperking zijn, komen allemaal ongeveer op hetzelfde neer. 'De kwaliteit van het werk wordt niet bepaald door de mate van aansprakelijkheid. Het bestaande toezicht is voldoende.' En: 'Met of zonder aansprakelijkheid, bij (grote) schuld inzake boekhoudschandalen bepaalt de maatschappij wat er met het accountantskantoor gebeurt'. Een ander is het daar mee eens: 'De imagoschade en het daarmee samenhangende financieel belang zijn veel belangrijker.'

Ook de argumenten van degenen die tegenstander zijn van aansprakelijkheidsbeperking klinken bekend: 'Indien de accountant zijn audit naar behoren uitvoert, is er geen enkele reden voor beperking van aansprakelijkheid. De accountant moet instaan voor de strekking van zijn accountantsverklaring. Daarnaast leidt beperking van de aansprakelijkheid tot een negatieve signaal richting het maatschappelijk verkeer. Het is niet te begrij-

pen dat de deskundige op controlegebied zich moet indekken.'

Een enkeling brengt de omgekeerde stelling naar voren: juist het *niet* beperken van de aansprakelijkheid schaadt de controlekwaliteit. 'Volledige aansprakelijkheid leidt tot afdekking van risico's voor de accountant. Hij zal zich bij zijn werkzaamheden concentreren op gebieden die tot aansprakelijkheid kunnen leiden, waardoor de toegevoegde waarde van een controle voor de onderneming (verder) zal afnemen.'

'Investerings in onderwijs van levensbelang'

Verhoging van de omvang en de kwaliteit van de in- en uitstroom van het accountancyonderwijs, is essentieel voor het voortbestaan van het beroep. Net zoals in de VS zullen ook de kantoren daar serieus geld in moeten steken, stellen Bram Beek en Eddy Vaassen.

BRAM BEEK EN EDDY VAASSEN*

Het accountantsberoep staat onder druk. Er is aan de ene kant een grote vraag naar onafhankelijke deskundigen die *assurance* kunnen geven, maar aan de andere kant hebben de kantoren grote moeite om gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden. De oplossing ligt voor de hand, maar dat vereist wel durf en - niet onbelangrijk - behoorlijke investeringen. Wat is die oplossing dan?

Het begint bij de accountantsopleidingen. Hoe meer instroom er is in de accountantsopleidingen, hoe meer instroom er is in de kantoren. Maar, het gaat natuurlijk niet alleen om de kwantiteit. Ook de kwaliteit van de instroom in de opleidingen en de kwaliteit van de opleidingen zelf vragen veel aandacht.

Allereerst over het vergroten van de

instroom in de opleidingen. Als we nu eens *out-of-the-box* denken, dan moeten we het idee loslaten dat een accountantsopleiding in Nederland slechts studenten kan toelaten die Nederlands spreken en de geijkte vooropleiding hebben (economie met specialisatie accounting of iets wat daarop lijkt). Dit komt erop neer dat aan andere geschikte studenten een samenhangend pakket wordt aangeboden waarmee alle deficiënties in de vorm van een verantwoord curriculum in één keer worden weg-gewerkt. De ideale oplossing hiervoor is een Engelstalige master-opleiding accountancy die voorafgaat aan de post-master-opleiding accountancy, die daartoe ook Engelstalig moet worden. Een dergelijke master-opleiding moet naast een grote theoretische component ook een belangrijke

praktijkcomponent hebben, en is dus gebaseerd op een duaal model.

Om de *kwaliteit* van de instroom te verbeteren moeten de criteria worden aangescherpt, opdat alleen de allerbesten aan onze opleidingen gaan studeren. Dit is helemaal in de geest van de oorspronkelijke opzet van het doctoraalonderwijs in Nederland, met voor een selecte groep studenten de mogelijkheid tot postdoctoraal onderwijs. Dit betekent dus dat de accountantsopleidingen moeten gaan selecteren aan de poort, in lijn met de gangbare visie van universiteiten met ambitie en de Nederlandse politiek.

Dan het verbeteren van de accountantsopleidingen. Uit de recente Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie-visitatie is bij veel opleidingen in Nederland gebleken dat de doorstroom zelden of nooit nominaal wordt gehaald en dat er daarnaast behoorlijke uitvalpercentages zijn. Dit is een kwaliteitsprobleem, van de opleidingen wel te verstaan. Hiermee komen we aan bij een belangrijke randvoorwaarde om de toekomst van het accountantsberoep zeker te stellen. De accountantsopleidingen hebben veel meer geld nodig voor

beter onderwijs en onderzoek. Hierdoor kunnen betere docenten worden aange- trokken en opgeleid, kan beter onderzoek worden gedaan dat de basis vormt voor het te verzorgen onderwijs, en kunnen projec- ten worden ontwikkeld om selectie aan de poort mogelijk te maken en tijdens de opleiding studenten een betere individuele begeleiding te geven.

De consequentie van dit alles is dat de post- master collegegelden fors omhoog moeten en de kantoren hoogleraarposities, daaraan gekoppelde promovendi en onderzoekspro- jecten moeten gaan bekostigen. We realise- ren ons dat er bijna een kleine revolutie nodig is om dit taboe te doorbreken, maar het is eigenlijk de normaalste zaak van de wereld. In de VS zien we al jaren gespon- sorde leerstoelen en omvangrijke onder- zoeksprojecten die voor het overgrote deel door de kantoren worden bekostigd.

Nu is het ook weer niet zo dat er op het terrein van private sponsoring van universi- teiten door kantoren in Nederland hele- maal niks gebeurt. Wél vinden de bijdragen vanuit de kantoren vooral op een *ad hoc* basis plaats en gaat het om veel kleinere

‘De kantoren moeten hoog- leraarposities, promovendi en onderzoeksprojecten gaan bekostigen.’

bedragen. Bovendien ketsen veel van dit soort trajecten vaak op het laatste moment af doordat uiteindelijk de durf bij de kan- toren blijkt te ontbreken en het zetten van een handtekening onder een contract met een universiteit voor dergelijke sponsoring een te hoge drempel blijkt. Hiermee is niet gezegd dat de kantoren nu maar met geld moeten gaan smijten en allerlei projecten moeten gaan financieren zonder daar ooit enige zeggenschap in te hebben of er ooit enig direct voordeel uit te halen. Wél is hiermee gezegd dat een langetermijnvisie vereist dat dit soort investeringen wordt gedaan. Willen we blijven meetellen als beroepsgroep, dan is deze omslag noodza- kelijk, van levensbelang zelfs.

Noot

* Bram Beek is emeritus hoogleraar aan de Universiteit Maastricht. Eddy Vaassen is hoogleraar aan de Universiteit Maastricht en de Universiteit van Amsterdam.

Reacties en bijdragen

De rubriek *Opinie* is een podium voor discussie. Wilt u reageren op een artikel in ‘de Accountant’ of zelf een kwestie aan de orde stellen die van belang is voor het beroep? E-mail naar: deaccountant@NIVRA.nl. Maximumlengte achthonderd woorden.

ADVERTENTIE

**SCHAGEN LENSEN & VAN KRIEKEN
ACCOUNTANTS**

Zoekt bevlogen en ambitieuze

**Accountants
&
Assistent-Accountants**

Meer informatie:
www.slk.nl

ADVERTENTIE

RSM BUSINESS VALUATION Bedrijfswaardering in Breed Perspectief

- Unieke post-doctorale opleiding
- Gericht op vraagstukken bij het omgaan met economische waarde:
 - Waardebepaling t.b.v. fusie en overname
 - Forensic Valuation
 - Value Based Management
 - Fiscale en juridische consequenties bij het waarderen
- ‘State of the Art’ theoretische kennis door topdocenten gekoppeld aan praktijk door gastsprekers uit het bedrijfsleven
- Accreditatie van de SWBO
- RSM-diploma geeft toegang tot het examen Register Valuator SWBO

Start 12 april en 20 september 2007
Opbouw 8 modules verspreid over
 3 aaneengesloten collegedagen (m.u.v. juli / augustus)
Meer informatie K. Westhuis, tel. 010-408 9531
kwesthuis@rsm.nl

Ga voor infosessie data naar www.rsm.nl/businessvaluation
 (N.B. lees op deze pagina ook de
 ervaringen van een huidige BV deelnemer!)

www.rsm.nl/businessvaluation

RSM
 ERASMUS
 UNIVERSITY